

Ferreiro, C. e I. Pena (coord.), *Encontro Ramón Piñeiro*. Xunta de Galicia, Santiago de Compostela, 2006, 110 pp. [ISBN:84-453-4279-7].

A figura de Ramón Piñeiro préstase sempre a novas achegas porque, aínda sendo un autor moi visitado polos investigadores, a súa dilatada traxectoria xunto ás lagoas de publicación do seu pensamento fan que calquera estudo revele aspectos anovadores. Polo mesmo, resulta interesante unha xuntanza como a que levou a cabo a Dirección Xeral de Creación e Difusión Cultural en Santiago de Compostela no outono de 2005 e que se recolle agora neste volume de actas.

O home e o pensador están debuxados dende diferentes perspectivas a través dos once relatorios. Algúns deles trazados dende a amizade, dende o recordo de ter compartido a *mesa camilla* da súa casa en Xelmírez 15 onde tiveron o privilexio de compartir con el coñecementos; os restantes elaborados dende a admiración a unha figura clave na recuperación cultural de Galicia durante unha época de represión e censura que soubo vencer con dedicación, paciencia e bo facer. Hai un pouso en todas as intervencións de facerlle xustiza pois non sempre foi ben entendida a súa maneira de combater a ditadura cunha posición culturalista, por esta razón refórzase a idea de que dende o interior esa foi unha postura acertada, quizais non a única que se podía tomar, pero coa que logrou cimentar unha boa base para a recuperación social deste país tan importante nese momento, pero tamén unha vez que se instaura a democracia xa que había unha senda trazada con firmeza, aínda que tamén moito camiño por andar.

O autor de *Filosofía da saudade* era esencialmente un divulgador do seu pensamento a través das conversas ou da correspondencia privada, por esta razón Basilio Losada e Luís Alonso Girgado insisten en recuperar e publicar todas as misivas que se conservan de Ramón Piñeiro, entendendo que é aí onde mellor se expresa o seu ser e o seu sentir. O corpus epistolar é extenso e está remitido aos galeguistas históricos, aos vellos e aos novos amigos, así como a figuras ou personaxes imaxinarios. Aínda que en principio o acto creador é privado no seu caso hai sempre a intención de trascendencia, de transmitir coñecementos sobre Galicia polo que se entende que o pobo galego debe ter

acceso a ese saber. A súa doutrina está transvasada na prolixa comunicación privada que debe ver a luz para poder estudar o seu pensamento e a evolución do mesmo.

A preocupación de Ramón Piñeiro era Galicia, esa era a súa gran verdade, e non dubidou en tratala dende diferentes ópticas, a Blanca-Ana Roig Rechou e Anxo Tarrío Varela interesoulles a súa faceta de impulsor literario a través da editorial Galaxia ou colaborando en prólogos alógrafos e autoriais. Defendía especialmente a literatura imaxinativa e era menos proclive a que se cultivaran outras vetas como a socialrealista ou a existencialista. Ao igual que houbo unha maior preocupación pola literatura para adultos que para un público infantil porque esta última precisaba dunha edición custosa e era difícil chegar a ese sector social, aínda que se fixeron apostas nas que se traducen textos do catalán ou se crea a través dos vimbios dados pola literatura oral historias para a infancia. En realidade a grande obra publicada foi *A galiña azul* de Carlos Casares que introduce a dose de fantasía na que tanto cría Ramón Piñeiro. Como director literario de Galaxia planifica coidadosamente as publicacións que debían estar escritas en lingua galega, ser de máxima calidade e nas que primase a imaxinación, de todas maneiras prologa un libro como *O crepúsculo das formigas* de Xosé Luís Méndez Ferrín que rompe con esa última máxima, pero na que non destaca tanto a obra como ao autor a quen considera un novo e firme valor literario, coa forza e a bagaxe cultural necesarias para ser un dos guieiros da recuperación de Galicia, e xa entón non se equivocou na súa profecía. El ante todo era animador de novos creadores e podía, coma neste caso, supeditar as súas crenzas culturais á calidade literaria.

Sobresae no intelectual de Láncara a faceta cultural como se defende en boa parte dos relatorios, pero moi especialmente nas intervencións de Benxamín Casal e Xoán Carlos Garrido. A implantación dun réxime ditatorial ve fanadas moitas esperanzas nos galeguistas, ante este suceso el decidiu abandonar a loita partidaria clandestina para desenvolver un papel social e este feito lonxe de entenderse como unha rendición expónse nos artigos como unha estratexia intelixente que deu os seus froitos coa creación da Editorial Galaxia. As críticas e desavinzas por parte dos galeguistas do exilio por decantarse pola vía cultural enténdense dende a visión no exterior, pero xustifícase a postura que adoptou Ramón Piñeiro nese momento porque aínda que quizais non era a única posible si foi afortunada e non se pode esquecer que el arriscaba a súa vida coas accións que realizaba. Sempre militou no galeguismo aínda que as circunstancias impediran que o fixera dende a actividade política, así o explica na súa intervención Manuel Caamaño

Suárez cando lembra que axudou a constituír forzas políticas galegas cando a situación se relaxara e mesmo alentou a constitución de partidos democráticos propios nos que colaborou e mesmo acadou froitos como a Lei de normalización lingüística ou a constitución do Consello da Cultura Galega. Todos os grans de area son necesarios no obxectivo de galeguizar un país que precisaba de persoas conscientes que puideran loitar por el. A súa é unha visión de futuro ampla, aposta pola democracia política e concédelle un papel importante á muller na formación dos fillos e pola súa capacidade de amar. O desexable é ter todas as fronteas cubertas, pero as circunstancias non sempre permiten estar en primeira liña de trincheira o que non impide que dende a retagarda tamén se poida defender o territorio coas armas que se teñan.

O galeguismo para Piñeiro era a defensa intransixente da personalidade cultural de Galicia e o seu autogoberno. Miguel Barros no seu artigo repasa os trazos que configuraron historicamente este país e chega ao cénit creador dun pobo, a lingua, que se xerou coidadosamente ao longo dos séculos. Ramón Piñeiro consideraba de máxima importancia devolverlle ao galego a categoría de lingua culta, para iso era necesario utilizala por escrito en todo tipo de textos e mostrala ao mundo, só así se recuperaría a dignidade. Do seu forte compromiso coa lingua diserta o profesor Manuel González González que se aproxima ao principal activo dunha comunidade pois na linguaxe está a alma, a maneira de fragmentar e entender o mundo e é a máxima expresión da cultura, a que une un pobo por sempre porque é a súa ferramenta de comunicación, pero tamén é a súa maior obra. Defende como modelo de lingua culta o galego falado e pretende non achegalo nin ao castelán nin ao portugués, senón buscar na súa propia esencia, nas súas propias particularidades, no seu ser que está vivo nas xentes e para este labor intenta captar as mellores plumas que están capacitadas para establecer un galego culto, dignificado e recoñecido. A universalidade da lingua faranos romper coas barreiras e non só coas espaciais, senón coas mentais, cos prexuízos existentes e por iso fomenta a tradución de obras estranxeiras ao galego, traza lazos con personalidades de diferentes países europeos e mesmo consegue que se emita na canle británica BBC unha reportaxe sobre a poesía de Luís Pimentel que el mesmo redactou.

A Ramón Piñeiro interesáballo máis a filoloxía que a filosofía, pero o seu paso polo cárcere a finais dos anos corenta e a propia experiencia da guerra provocoulle unha profunda crise espiritual, sobre este aspecto reflexionan Anxo González Fernández e Ramón López Vázquez. Considérase que foi un pensador dende o berce, cunha capacidade innata que el soubo espertar a partir das súas lecturas, das súas ex-

perencias e da súa intelixencia. Achegouse de maneira superficial a este eido e decantouse fundamentalmente pola figura de Hegel, do que recolle o sentido vivo da historia, e pola de Heidegger, do que lle interesa a súa explicación do ser humano dende os sentimentos. A través deles explica que a cultura galega ten que estar en continuo dinamismo e por esa razón non se debe sobrevalorar o pasado porque a esencia de Galicia procede do cambio e ten que seguir cambiando. Interésase polo ser dos galegos, a súa maneira de estar no mundo e entende que a saudade é o sinal distintivo dos galegos e dende ela busca dar resposta a todas as súas dúbidas. O individuo é o principio de todo, é o motor da súa metafísica que o aproxima a concibir un mundo liberal. O ton filosófico pódese ler nalgunhas das súas obras como *Siñificado metafísico da saudade*, *A saudade en Rosalía* ou *Pra unha filosofía da saudade*.

Ramón Piñeiro merece esta e outras achegas á súa figura porque o seu traballo foi crucial de cara a unha recuperación social e cultural de Galicia no século XX. Nalgúns dos relatorios coméntase que fixo gala dun socratismo animador ao querer reclutar para as filas do galeguismo a mocidade culta do momento que tiña que asumir a conciencia de loita, polo que el se presenta como unha especie de guieiro intelectual e espiritual para eses mozos. O seu foi un compromiso de vida polo que ata o derradeiro alento se mantivo activo á fronte do Consello da Cultura, el é unha das personalidades máis egrexias do século pasado e que deixou un pouso para o futuro, falou dos corazóns xenerosos como o de Alexandre Bóveda, pero nel tamén se descobre o mesmo latexar comprometido e bondadoso que terá continuidade nese futuro no que tanto cría.

A súa é unha figura que pode ser tratada dende moi diversas perspectivas ao ser un home poliédrico, pero aínda que haxa diferentes miradas sobre o persoeiro hai unha liña que nunca se pode deixar de debuxar, a dedicación a Galicia, motor da súa existencia. O seu orgullo galeguista está por riba de todo, loitou á súa maneira iniciando unha vía de afirmación cultural coa creación de Galaxia, unha aposta que asumiu en detrimento da loita política e pola que foi criticado duramente, especialmente por Xosé Luís Méndez Ferrín, que o acusou de traidor e mesmo na novela *Retorno a Tagen Ata* mata o alter ego do intelectual (Ulm Roan). Esta visión prendeu en boa parte da esquerda galega da época e esquecéronse ou quedaron minimizados os logros, os méritos que colleitou ao longo da súa existencia, polo que cómpre facer xustiza sen esquecer ningunha das vertentes da súa proluxa traxectoria.

MARÍA DOLORES VILLANUEVA GESTEIRA